

ابعاد و مؤلفه‌های جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته فراملی

مجید کریمی^۱، علی محمد احمدوند^۲✉، اصحاب حبیب‌زاده^۳، علیرضا جزینی^۴

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش ابعاد و مؤلفه‌های ساختاری جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر در زمانی صورت می‌گیرد که جرایم مواد مخدر وارد عرصه نوینی از جرایم سازمان‌یافته شده و مسائل زیادی را در عرصه‌های داخلی، ملی و فراملی به وجود آورده است.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی؛ از نظر نوع داده‌ها آمیخته‌ای از دو روش کیفی و کمی با تأسی بر روش‌های پیشرفته کمی و تحلیل‌های آماری چند متغیره است. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار لیزرل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها و نتایج: مهم‌ترین نتایج این تحقیق شامل؛ تقویت ساختار پلیس، افزایش بودجه عملیاتی، اشراف اطلاعاتی، هوشمند سازی و سنجش از دور، تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی، طرح‌ریزی عملیات‌های برون مرزی، ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر، ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی، تقویت آموزش و اقدامات پیش‌گیرانه و ... می‌باشد.

کلید واژه‌ها: ابعاد و مؤلفه‌ها، جرایم، جرایم سازمان‌یافته، مواد مخدر.

* استناددهی (APA): کریمی، مجید؛ احمدوند، علی‌محمد؛ حبیب‌زاده، اصحاب؛ جزینی، علیرضا. (۱۴۰۰). ابعاد و مؤلفه‌های جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته فراملی. *تحقیقات حقوقی بین‌المللی*، ۱۴(۵۳)، ۱۱۷-۱۳۸.
http://alr.iauctb.ac.ir/article_687341.html

۱. دانشجوی دکتری رشته جرم‌یابی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. رایانامه: m.karimi@gmail.com

۲. استاد دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: a.ahmadvand@gmail.com

۳. دانشیار دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. رایانامه: a.habibzadeh@gmail.com

۴. دانشیار دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. رایانامه: a.jazini@gmail.com

مقدمه

حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرمایند که امروز اگر مسئولین نظام جمهوری اسلامی با مواد مخدر به‌سختی مبارزه می‌کنند، این یک «جهاد بزرگ» یک حرکت عمیق در راه پیشرفت ملت ایران است (ساعس ناجا: ۱۳۸۲: ۱۵۳).

در عصر کنونی مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن به یک معضل اساسی برای بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است، ویژگی سازمان‌یافتگی و فراملی این جرائم موجب شده تا هیچ کشوری نتواند خود را از عواقب زیان‌بار آن مصون بداند. از بعد امنیتی، قاچاق مواد مخدر بیشترین آثار و تهدیدات را دارد؛ چراکه حتی در امنیت فردی افراد نیز تأثیرات سوء و عمیقی دارد و حیات و سلامت افراد را به مخاطره می‌اندازد. قاچاق مواد مخدر دومین تجارت جهانی پس از تجارت اسلحه در جهان است، که هزینه سلامت جامعه را بالا می‌برد. شبکه‌های ارتکاب قاچاق مواد مخدر علاوه بر این جرم، جرایم جانبی دیگری مانند قتل عمد، خشونت، اخاذی، تهدید، تبانی، ارتشاء، فرار از مالیات را نیز مرتکب می‌شوند (معظمی، ۱۳۸۴: ۳۰).

از سوی دیگر خطر و تهدید جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر هم‌زمان با پیشرفت علم و فناوری در عرصه جهانی و ظهور روان‌گردان مواد مخدر^۱ و مظاهر آن، سبب پیچیدگی ساختار گروه‌های مجرمانه، شبکه‌سازی مافیای سازمان‌های جهانی ترانزیت مواد مخدر^۲ و تأثیر شگرف بر اقتصاد، سیاست، امنیت و در نهایت کل جوامع ملی و بین‌المللی شده است (سند راهبردی طرح ملی مبارزه همه‌جانبه با مواد مخدر، ۱۳۹۴: ۳ با اندکی تلخیص). به‌عبارت دیگر؛ مرتکبان جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر، نه افراد بی‌بضاعت و نیازمند، بلکه سازمان‌هایی قدرتمند هستند که دارایی آنها برخی اوقات چندین برابر بودجه سالانه برخی کشورها است. از زمره سودآورترین انواع تجارت قاچاق مواد مخدر^۳ است که محور اصلی پژوهش حاضر نیز بر همین موضوع استوار است. این سازمان‌ها با استفاده از تشکیلاتی که در کشورهای مختلف از آن برخوردارند مرزهای کشورهای را درمی‌نوردند و جرایم خود را به فراسوی مرزهای یک کشور می‌کشاند (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۲: ۱۴؛ معظمی، ۱۳۸۷: ۲۱). عده‌ای معتقدند؛ قاچاق مواد مخدر به‌عنوان جرمی سازمان‌یافته و بین‌المللی، تهدیدی بدون مرز و غیرنظامی شناخته می‌شود که زمینه‌های سستی بنیادهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماع جوامع را فراهم می‌آورد. از دیدگاه این افراد قاچاق مواد مخدر یک جرم سازمان‌یافته فراملی است، از آن‌رو که ارتکاب آن معمولاً از سوی باندهای تبهکار^۴ که دارای تشکیلات هستند انجام می‌گیرد. با وجود اقدام‌های متعدد سیاست‌گذاران جنایی^۵ در عرصه‌های

1. Psychedelic drugs
2. Drug transit
3. Drug trafficking
4. Criminal gangs
5. Criminal policymakers

داخلی و نیز تهیه و تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی^۱، تلاش‌های جامعه جهانی و سازمان‌های بین‌المللی، قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر گسترش یافته و اقدام‌های ملی کشورها در مقابله با این پدیده و مبارزه با آن در حد انتظار نتیجه‌بخش نبوده است. این گروه معتقدند؛ در واقع قاچاقچیان سازمان‌یافته مواد مخدر^۲ به‌عنوان بازیگران اصلی تجارت و اقتصاد محسوب می‌شوند (زکریایی، ۱۳۹۰: ۶۵؛ اسعدی، ۱۳۸۶: ۳۲). براساس، بررسی‌های به‌عمل آمده از پرونده‌های چند سال اخیر در پلیس مبارزه با مواد مخدر مشخص شد، سران و عناصر اصلی شبکه‌های قاچاق مواد مخدر کمتر دستگیر شده و اغلب پرونده‌های با دستگیری عوامل رده چندم باندها و شبکه‌های قاچاق مختومه شده و یا با اعدام و مجازات حلقه‌های انتهایی این باندها و شبکه‌ها پرونده مختومه گردید. در این میان، عناصر اصلی قاچاق و سر باندها به فعالیت خود ادامه داده و اموال و دارایی‌هایی آنها با ترفندهای گوناگون به‌دست آورده از منظر قانون همواره پنهان نگه می‌دارند.

مسئله اساسی تحقیق (رساله) این است که بر اساس بررسی‌های به‌عمل آمده از پرونده‌های چند سال اخیر در پلیس مبارزه با مواد مخدر مشخص شد که سران و عناصر اصلی شبکه‌های قاچاق مواد مخدر کمتر دستگیر شده و اغلب پرونده‌های با دستگیری عوامل رده چندم باندها و شبکه‌های قاچاق مختومه شده و یا با اعدام و مجازات حلقه‌های انتهایی این باندها و شبکه‌ها پرونده مختومه می‌گردد. در این میان عناصر اصلی قاچاق و سر باندها به فعالیت خود ادامه داده و همواره از منظر قانون پنهان می‌مانند. همچنین اموال و دارایی‌هایی که باندها و شبکه‌های سازمان‌یافته قاچاق مواد مخدر با ترفندهای گوناگون به‌دست آورده و از منظر قانون پنهان نگه می‌دارند، شناسایی نشده و یا قابل مصادره و توقیف به نفع دولت نیستند. بر اساس آمار پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا در سال ۱۳۹۷ تعداد ۲۳۱۱۷۵ نفر به جرم قاچاق، حمل، نگهداری، خرید و فروش مواد مخدر در سراسر کشور دستگیر شده‌اند و تنها ۵٪ از این افراد عمده‌فروش (۱۲۱۹۹) مواد مخدر بوده‌اند. همچنین در سال ۱۳۹۷ تعداد ۹۸ نفر از عناصر اصلی هدایت و قاچاق مواد مخدر دستگیر و یا در درگیری مسلحانه به هلاکت رسیده‌اند که در مقایسه با آمار کل دستگیری‌ها رقم بسیار ناچیزی است. در کشور ما به علت بر خورداری از ارزش‌های دینی نشأت گرفته از تعالیم دین مبین اسلام و بر اساس رهنمودها و اندیشه‌های مقام‌عظمای ولایت، خط‌مشی اساسی با شناخت از پیامدهای ناگوار پدیده مواد مخدر در سمت‌وسوی مبارزه با این موضوع قرار گرفته است و بر این اساس موضوع در دستور کار مسئولان دلسوز نظام قرار دارد. تخصیص امکانات، اجرای تدابیر، کشفیات گسترده و از طرفی تقدیم شهدای گران‌قدر دلیلی بر این مدعاست؛ اما به نظر می‌رسد علی‌رغم همه اقدام‌های صورت گرفته در راستای مبارزه با این بلای خانمان‌سوز و مهلک در حد مطلوب موفق نبوده‌ایم،

1. International conventions
2. Organized drug traffickers

به طوری که آمار روزافزون زندانیان مرتبط با جرائم مواد مخدر، رشد دامنه اعتیاد در جامعه، ورود مواد مخدر صنعتی به کشور، مبین این است که فرآیند اقدام‌ها تاکنون نتوانسته معضل مواد مخدر و مشکلات ناشی از آن را حل نماید. همه این موارد حاکی از آن است که در داخل کشور در برخورد با جرایم سازمان یافته مواد مخدر راهبردی مشخص، معین و یکپارچه وجود نداشته و پراکندگی و عدم وحدت رویه در این اقدام‌ها موجب شده تا بسیاری از انرژی‌ها و منابع (مادی و معنوی)، قابلیت‌ها، شایستگی‌ها و توانمندی‌ها به هدر رود. یکی از مهم‌ترین علل عدم دستیابی به اهداف مطلوب در امر مبارزه با مواد مخدر، عدم وجود یک راهبردی مدون، نظام‌مند کارآمد و هدفمند بوده و لازم است که بر اساس یک منطق مشخص بر مسائل اساسی تمرکز شود تا موجب اثربخشی اقدام‌ها گردد و این امر از طریق تعیین راهبرد حاصل می‌شود، چراکه جوهره راهبرد تمرکز است. ضرورت دارد که یک راهبرد مشخص کند که بایستی داشته‌های محدودمان را روی چه موضوعات و اولویت‌هایی متمرکز کنیم تا به درستی بتوانیم جرایم سازمان یافته مواد مخدر را شناسایی و تحت کنترل درآورده و مدیریت کنیم. لذا با توجه به مطالب فوق هدف اصلی این مقاله شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ساختاری جرم‌یابی جرایم سازمان یافته مواد مخدر است که بر پایه آن بتوان اقدامات مؤثری را در این حوزه به کار گرفته شود.

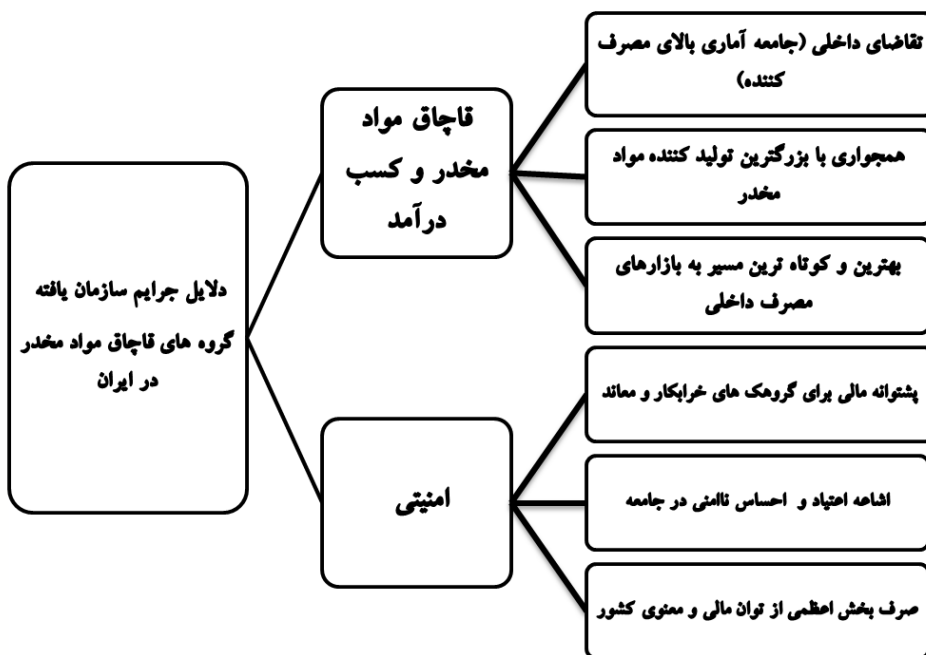
۱. ادبیات و مبانی نظری پژوهش

۱-۱. جرایم سازمان یافته

پدیده جرایم سازمان یافته از مباحث نسبتاً جدیدی است که در سال‌های اخیر وارد مباحث حقوق کیفری شده است. این عنوان اجمالاً به جرم‌های خاصی اطلاق می‌شود که توسط گروه‌های مجرمانه سازمان دهی شده انجام می‌پذیرد و هدف غایی از ارتکاب آنها نیز معمولاً کسب منافع اقتصادی و قدرت است. این اصطلاح که در دهه‌های اخیر به ادبیات حقوق جزای داخلی و بین‌المللی راه یافته است و برای نخستین بار توسط ساترلند، جامعه‌شناس آمریکایی در سال ۱۹۲۴ از جرم سازمان یافته، مجرمان سازمان یافته یا سازمان مجرمانه نام برده شد و تأثیر مظاهر آن بر ساختار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه به‌ویژه آمریکا را تبیین کرد (نجفی ابرندآبادی و دیگران، ۱۳۷۹). «گرسی» نیز معتقد است نکته دشوار و خطرناک در مورد درک جرایم سازمان یافته، ساختار پنهان و مرموز این گروه‌ها است به شکلی که به علت پنهان‌کاری این گروه‌ها به سختی می‌توان آنها را مورد بررسی قرار داد. به تبع آن هر قدر که این گروه‌ها سازمان‌دهی بهتری داشته باشند، دسترسی به آنها برای کسب اطلاعات نیز مشکل‌تر خواهد بود (بلانکت، ۲۰۰۶). همچنین محمد شریف بیسونی و ادوارد وتر (۱۳۸۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «درآمدی بر درک جرم سازمان یافته و مظاهر فراملی آن» ویژگی‌های اصلی گروه‌های جرم سازمان یافته را پیچیده،

دارای اهداف مشخص، سازمان‌یافته دارای رهبری و اعضای وفادار به سازمان می‌دانند. با این وجود مصادیق جرایم سازمان‌یافته از کشوری به کشور دیگر بر اساس اوضاع و احوال و شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مخصوص آن کشور متفاوت است و در هر کشوری جرم خاصی بیش از جرایم دیگر به‌عنوان جرم سامان‌یافته مطرح است (بیابانی، ۱۳۸۷). آنچه مسلم است و در تحقیقات بسیاری نیز مورد توجه قرار گرفته این است که اهداف اصلی گروه‌های سازمان‌یافته مواد مخدر در ایران طبق نمودار زیر عبارت است از:

نمودار ۱- دلایل شکل‌گیری جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر در ایران. منبع بیابانی، ۱۳۸۷

۲-۱. خصوصیات مجرمین سازمان یافته

جرایم سازمان یافته به‌طور عمده متمایز از تروریسم، جرایم شرکتی، جرایم گروهی و سایر انواع جرایم توسط ویژگی‌های گروه‌های درگیر است. گروه‌های زمانی به‌عنوان گروه جرایم سازمان یافته در نظر گرفته می‌شوند که در درجه اول برای به‌دست آوردن سود غیرقانونی متمرکز هستند. به‌طور سیستماتیک جرایم مرتبط با آسیب‌های جدی به جامعه که به‌طور منطقی قادر به محافظت فعالیت‌های مجرمانه خود از مقامات هستند محافظت فعالیت‌های غیرقانونی از مقامات با استفاده از راهبردهای مختلف برای مثال مانند فساد، خشونت، ارباب، جبهه فروشگاه‌ها، ارتباط رمزی، ضد نظارت، دست‌کاری در رسانه‌ها و استفاده از کارشناس از جمله اسناد رسمی و عمومی،

و کلا و حسابداران امکان‌پذیر است (کلمنز و پوت، ۲۰۱۵). اگرچه صورت‌های جرایم سازمان یافته و حرفه‌ای باهم متفاوت‌اند، اما در سه عنصر اصلی مشترک‌اند که عبارت‌اند: از وفاداری درون گروهی، بی‌اعتنایی به ارزش‌های قانونی و افتخار به مهارت‌های ویژه در ارتکاب جرم. لذا می‌توان با این سه عنصر اصلی در درک ویژگی‌های این جرم بهره برد (بیابانی، ۱۳۹۵: ۳۷). جرایم سازمان یافته بر اساس دیدگاه‌های (تیلور ۲۰۰۲ و روتر ۱۹۸۳) به‌طور کلی به‌وسیله خصوصیتی از قبیل وجود سلسله‌مراتب، ماندگاری سازمان و مشارکت در فعالیت‌های مجرمانه با هدف دستیابی به منافع مالی یا قدرت برای اعضای اصلی گروه تعریف می‌شود (کانتر، ۲۰۰۹)؛ اما دیپاک گوپتا، جان هورگان و الکس اشמיד (۲۰۰۹)، بر این باورند که خصوصیات مجرمین سازمان یافته را می‌توان بر اساس موارد زیر برشمرد:

- ۱) بازیگران جرایم سازمان یافته، ذاتاً محافظه‌کار هستند. تمایل به مقاومت در برابر تحولات سیاسی و جست‌وجوی شرایط نظم و ثبات دارند که برای فعالیت‌های اقتصادی آنها پربازده است.
 - ۲) انگیزه غالب گروه جنایی، تهیه و تدارک و مصالح شخصی یا نیمه عمومی است، به‌نحوی که فواید کار در میان اعضای اصلی گروه تقسیم می‌شود.
 - ۳) یک گروه جنایی، بنا به ماهیت خود، پنهان کار بوده و تلاش می‌کند در سطح عمیق‌تری از دستگاه‌های دولتی فعالیت کند. جلب توجه عموم جامعه جزء انگیزه‌های اصلی آنها نیست.
 - ۴) یک گروه جرایم سازمان یافته پیشرفته ترجیح می‌دهد با رشوه و تهدید به تشکیلات سیاسی نفوذ کرده و درون آن فعالیت نمایند. بدین ترتیب این نوع گروه‌ها تا مادامی که هدف مستقیم دولت قرار نگیرند، همانند هر نوع فعالیت تجاری دیگر، سعی در بهبود وضع موجود دارند.
 - ۵) فعالیت‌های مرتبط با جرایم سازمان یافته تنها بخش‌های مشخصی را مورد هدف قرار می‌دهد که اغلب در حاشیه جامعه قرار دارند.
- در هر مجموعه‌ای که به‌صورت گروهی فعالیت دارند، سرگروه‌ها نقش تعیین‌کننده‌ی در تشکیل، ادامه حیات و میزان موفقیت آن گروه دارند. در جرایم سازمان یافته نیز که به‌صورت تشکیلاتی به فعالیت مجرمانه می‌پردازند، سرگروه‌ها تأثیر بزرگی در میزان موفقیت و دامنه فعالیت آن گروه دارند. آنان افرادی باهوش و باتجربه هستند که با استفاده از قدرت (فردی و اجتماعی) که دارند نسبت به تشکیل گروه و گردآوری اعضاء باند اقدام و با تعیین نقش و تقسیم وظایف به افراد به‌صورت کاملاً حرفه‌ای باند را هدایت و رهبری می‌نمایند.

۳-۱. روابط اجتماعی و جرایم سازمان یافته

روابط اجتماعی نقش مهمی را در جرایم سازمان یافته بازی می‌کنند و آنهایی که بر جرایم سازمان یافته احاطه دارند معتقدند دیدگاه‌های سنتی بر استخدام را به چالش کشیدند که سازمان‌های جنایی خارجی‌هایی را استخدام می‌کنند که به دنبال مشاغل کثیف هستند و این توانایی‌ها را دارند که با اثبات توانایی‌های خود از نردبان بالا روند (کلیمز و پوت، ۲۰۱۵: ۸۲).

اگرچه جرایم سازمان یافته معمولاً همراه با تهدید یا استفاده از زور و خشونت است، اما انگیزه اصلی آن کسب سود است. عملیات جرایم سازمان یافته فراملی روی هم‌رفته بر اساس بازارهای قاچاق است. خشونت به عنوان خروجی هزینه سود هنگفت است یا برای حفظ سفارش استفاده می‌شود به جای اینکه دلایل منطقی یا سیاسی آورده شود. اگرچه صورت‌های جرایم سازمان یافته و حرفه‌ای متفاوت اند سه عنصر اصلی را دربر می‌گیرند. (۱) وفاداری درون گروهی، (۲) بی‌اعتنایی به ارزش قانونی، (۳) افتخار به مهارت ویژه در ارتکاب جرم ... علاوه بر سه عنصر اصلی از جرایم سازمان یافته گروه مافیا بر اصول کلیدی چون خانواده و قسم به حفظ رازداری استوار است. اصول مذکور جلوگیری از نفوذ بیگانگان به داخل گروه را تضمین می‌کنند. به منظور حفظ نزدیکی میان اعضای گروه مافیا اعضای گروه را به ازدواج با خودی‌ها تشویق می‌کنند و همچنین در صورت ازدواج با افراد خارجی آنها را به انجام تعهداتی موظف می‌کنند (هنسلین و فولر، ۱۳۹۴: ۳۱۹).

۴-۱. جریان مالی مواد مخدر در جرایم سازمان یافته قاچاق مواد مخدر

تجارت غیرقانونی مواد مخدر بعد از تجارت‌هایی نظیر نفت و اسلحه از تجارت‌های بزرگ دنیا محسوب می‌شود؛ این در حالی است که قاچاق مواد مخدر از سوی بسیاری از کشورها جرم‌انگاری شده است. یکی از مهم‌ترین اهداف تشکیل گروه‌های جرایم سازمان یافته، کسب منفعت و ثروت‌اندوزی می‌باشد. به طور کلی گروه‌های جرایم سازمان یافته با هدف کسب درآمد و مسائل مالی تشکیل و راه‌اندازی می‌شوند. در ایران نیز گروه‌های سازمان یافته جرایم مواد مخدر با هدف کسب درآمد تشکیل و راه‌اندازی می‌شوند و در کنار این هدف مهم گروه‌های تروریستی و معاند نیز بعضاً به منظور تأمین مسائل مالی وارد قاچاق مواد مخدر می‌شوند. ادامه حیات گروه‌های سازمان یافته جرایم مواد مخدر منوط به درآمدزایی و قدرت استفاده از پول‌های به‌دست آمده است (پول‌شویی). از این رو مهم‌ترین راهبرد مقابله با گروه‌های سازمان یافته مواد مخدر نیز شناسایی و ضربه زدن به بنیان‌های مالی آنهاست.

۵-۱. نقش مجرمان سازمان یافته در حوزه اقتصاد

مجرمان سازمان یافته در حوزه اقتصادی افرادی بسیار باهوشی هستند و مقبولیت اجتماعی بالایی دارند. از نظر علم جرم‌شناسی برخلاف مجرمین جرایم خشونت‌بار که ظرفیت جنایی بالا و قابلیت انطباق اجتماعی پایین برخوردار هستند. این قبیل افراد ظرفیت جنایی بالا و قابلیت انطباق اجتماعی بالا توأمان دارا بوده و در قالب مجرمین یقه‌سفید جای می‌گیرند. با این مقدمه می‌توان مجرمین این حوزه که بسیار با مجرمین اقتصادی هستند را به صورت زیر تقسیم‌بندی کرد.

دسته اول، سیاست‌مدارانی که به دلیل داشتن موقعیت‌های مهم و تعیین‌کننده از نفوذ قابل توجهی در دستگاه‌های اجرایی برخوردارند. این دسته ممکن است دارای جایگاه سازمانی در دولت نباشند. گاهی وابستگان این افراد با سوءاستفاده از موقعیت و جایگاه آنها مرتکب مفاسد اقتصادی می‌شوند. در کشور ما بعضاً از این طیف اخیر به «آقازاده‌ها» و جباران با نفوذ تعبیر می‌شود.

دسته دوم، مدیران عالی‌رتبه دولت و سایر نهادهای حکومتی که به دلیل داشتن موقعیت بالایی اداری، نقش ممتازی در صدور مجوزها و یا موافقت‌ها با اعطای تسهیلات و یا واگذاری پروژه‌ها و یا اتخاذ تصمیمات نظارتی و قضایی دارند.

دسته سوم، مدیران میانی، عملیاتی و کارشناسی دستگاه‌های اجرایی که کمتر همراه با عزل و نصب مدیران عالی‌رتبه جابه‌جا می‌شوند. این دسته به دلیل سابقه طولانی خدمت به‌طور معمول با اکثر طرف‌های ذی‌نفع آشنایی داشته و به علت برخوردار بودن از موقعیت کارشناسی به‌طور غیرمستقیم نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیری‌ها دارند.

دسته چهارم، کارمندان جز که در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها نقش کمی دارند و به‌طور معمول به علت پایین بودن بیش‌ازحد حقوق و مزایا مرتکب فساد بسیار خرد می‌شوند.

دسته پنجم، اشخاصی هستند که در یک مقطع زمانی در استخدام سازمان‌های دولتی بوده‌اند، ولی در زمان ارتکاب جرم فساد هیچ‌گونه رابطه استخدامی با دولت ندارند. مانند اعمال نفوذ احتمالی برخی افراد بازنشسته، بازخرید شده، مستعفی و با اخراجی، در دستگاه‌های دولتی.

دسته ششم، اشخاصی که جایگاه سیاسی و اداری ندارند و به‌طور کامل در قلمرو بخش خصوصی قرار می‌گیرند؛ ولی بعضاً با پرداخت رشوه به گروه‌های قبلی مرتکب مفاسد و جرایم اقتصادی شده و یا با تعرض به اموال و مالکیت خصوصی بخش وسیعی از افراد جامعه، باعث اضرار به منافع ملی می‌شوند (بیابانی و مقیمی، ۱۳۹۶: ۳۷).

۱-۶. ویژگی‌های بازار خرید و فروش مواد مخدر

خرید و فروش مواد مخدر بزه‌دیده قانونی ندارد، یعنی مصرف‌کننده از نظر جزایی مجرم است، ولی از نظر جامعه قربانی است و خود با میل به دنبال فروشنده می‌رود. پس خریدار (معتاد) نه فقط دست به اقدامی نمی‌زند بلکه خود به دنبال فروشنده است، با او همکاری می‌کند، در افشای جرم کمک نمی‌کند و بنابراین اقدامات حمایتی و حفاظتی را برای خود در نظر نمی‌گیرد؛ در نتیجه قاچاقچی از مشارکت آنها برای تعیین قواعد بازار استفاده می‌کند. چون در این بازار، خریدار محکوم است که همکاری خود را با فروشنده ادامه دهد و معامله با اراده است و هر دو طرف معامله را دنبال می‌کند و در نتیجه برای فروشنده مزایای اقتصادی و برای معتاد، مزایای روحی در بردارد. فروش و توزیع مواد مخدر، مکان و محل مناسبی ندارد، بلکه بر حسب اوضاع و احوال، این محل در نوسان است و تابع اقدامات پلیس و جامعه قرار دارد. چون بازار مواد مخدر در حد خود مخفی و غیرشفاف است، لذا قیمت مواد، تابع رقابت نیست. بلکه قیمت را فروشنده تعیین و خریدار هم با میل می‌پذیرد. پس در دنیای مواد مخدر با اقتصاد زیرزمینی سروکار داریم. نفوذ در این بازار کار راحتی نیست، یعنی اعمال قوانین عمومی اقتصادی ممکن نیست و از طرفی دیگر چون تصویر اجتماعی معتاد منفی و نامطلوب است، از این رو معتاد هم برای نفوذ به این بازار کمک نمی‌کند. پس سری بودن و مخفی بودن این عملیات، مانع اصلی برای کسب اطلاعات و تحول در قیمت‌ها است. در توزیع مواد مخدر همانند فعالیت‌های مشروع دیگر از وسایل ارتباطی پیشرفته یا فناوری‌های نوین برای توزیع مواد مخدر استفاده می‌کنند. علاوه بر آن قاچاق مواد مخدر دارای تأثیرات منفی بر اقتصاد قانونی، مرگ و میر و آسیب به سلامت عمومی، آسیب به محیط زیست، ترویج خشونت، ایجاد فساد و تضعیف حکومت‌ها و پیوند با تروریسم می‌باشد. بیش از یک‌سوم از حدود ۵ هزار باند شناسایی شده جنایی در اروپا در زمینه‌ی مواد مخدر فعالیت دارند و دوسوم این افراد (باندهای مواد مخدر) در سایر اقدامات جنایی شرکت دارند. نشانه‌هایی از رقابت بین باندهای مواد مخدر و خشونت در بازار آن مشاهده شده است. همچنین تحولات در زمینه پیش‌سازها عامل مهمی در گسترش تولید مواد مخدر بوده است (گزارش بازارهای مواد مخدر در اروپا، ۲۰۱۹: ۳).

۱-۷. جریان (تولید، عرضه و ترانزیت مواد مخدر) در تشکیل جرایم سازمان‌یافته

قاچاق

جرایم سازمان‌یافته هر ساله نه تنها افزایش می‌یابند، بلکه به شاخه‌های عظیم از تجارت تبدیل می‌شوند. بر این اساس سازمان‌های مجرمانه هر روز قدرتمندتر و متنوع‌تر می‌شوند و حوزه فعالیت خود را از ملی به فراملی تبدیل می‌کنند و در جرایمی پرسود مانند قاچاق مواد مخدر، اسلحه، اشیاء

تاریخی، تجارت انسان به‌ویژه زنان و کودکان، برده‌داری، فحشا و پورنوگرافی، تروریسم بین‌المللی، پول‌شویی، فساد اداری، ارتشا، تقلبات مالی و مالیاتی، جرایم رایانه‌ای و اینترنتی و... نفوذ کرده و یک رابطه منطقی بین اقتصاد و سازمان‌های جرم برقرار می‌کنند (معظمی، ۱۳۸۷). همان‌طور که اشاره شد امروزه بسیاری از انواع جرایم ارتكابی در سطح جهان به یک نوع تجارت تبدیل شده‌اند. از زمره سودآورترین انواع تجارت، قاچاق مواد مخدر است. قاچاق مواد مخدر یک جرم سازمان‌یافته فراملی است، از آن‌رو که ارتكاب آن معمولاً از سوی باندهای تبهکار که دارای تشکیلات هستند، انجام می‌گیرد و دیگر اینکه، این باندها با استفاده از تشکیلاتی که در کشورهای مختلف از آن برخوردارند مرزهای کشورهای را درمی‌نوردند و جرایم خود را به فراسوی مرزهای یک کشور می‌کشانند. برای مثال کوکائین در مزارع کشورهای مثل پرو، بولیوی، کلمبیا و اکوادور کشت می‌شود و پس از تصفیه شدن در مراکز تصفیه با همکاری مأموران فاسد با قایق و هواپیما به مراکز حمل در آمریکای مرکزی، مکزیک و حوزه دریای کارائیب حمل و از آنجا به بازارهای مصرف در کشور آمریکا از جمله فلوریدا، تگزاس و کالیفرنیا ارسال می‌شود. این مثال به‌درستی خصیص سازمان‌یافته و فراملی بودن جرم قاچاق مواد مخدر را نشان می‌دهد. امروزه قاچاق مواد مخدر به‌عنوان جرمی سازمان‌یافته و بین‌المللی، تهدیدی بدون مرز و غیرنظامی شناخته می‌شود که زمینه‌های سستی بنیادهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جوامع را فراهم می‌آورد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۲).

روش

روش تحقیق از نظر هدف کاربردی؛ از نظر نوع داده‌ها آمیخته‌ای از دو روش کیفی و کمی با تأسی بر روش‌های پیشرفته کمی و تحلیل‌های آماری چند متغیره است. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار لیزرل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در روش کیفی محقق از روش تحقیق کیفی گرند تئوری استفاده کرده است. این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی برای بررسی و تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر تبدیل می‌کند. در این بخش شیوه گردآوری داده‌ها، بررسی اسناد و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران است. جامعه آماری این بخش صاحب‌اندیشان، اساتید و خبرگان حوزه جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر در داخل و خارج از ناجا (پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا، پلیس آگاهی ناجا، مرکز راهبردی ناجا، اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، دادستانی کل کشور، دادگاه انقلاب، وزارت اطلاعات، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزارت کشور، شورای

عالی امنیت ملی) هستند. در بخش کمی روش تحقیق تحلیلی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه برآمده از مطالعات کیفی است که قبل از اجرا اعتبار و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفته است.

یافته‌ها

یافته‌های کیفی

مطابق داده‌های به‌دست آمده از مصاحبه‌های پژوهشی که با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA اجرا شد، داده‌های خلاصه‌شده در مرحله کدگذاری انتخابی به ۵ بعد: ساختاری، تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی)، تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی)، کنترل و مبارزه (ملی) و راهبردهای مربوط به تقویت نیروی انسانی طبقه‌بندی شد. بر اساس تحلیل مصاحبه‌های فوق با خبرگان، مؤلفه‌های مربوط به مدل کیفی صورت زیر می‌باشد.

جدول ۲- ابعاد و مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های مدل و فراوانی هر کدام در مصاحبه با نخبگان

نمبره	مؤلفه	ابعاد	
۱۲	اتخاذ راهبردهای چندجانبه‌گرایی به‌جای یک‌جانبه‌گرایی	ساختاری	
۱۱	راهبردهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری		
۱۲	راهبرد کنترلی مبادی ورودی رسمی مرزها		
۱۱	راهبرد تقویت اشراف اطلاعاتی، عملیات اطلاعاتی در دو سوی مرز		
۱۲	راهبرد تخصیص یگان‌های عملیاتی خاص و تقویت آن		
۱۰	به‌روزرسانی قوانین و مقررات و افزایش اختیارات ساختار مبارزه با مواد مخدر	تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی)	
۱۴	راهبرد افزایش بودجه عملیاتی و برقراری رابطه بین بودجه و عملکرد		
۱۲	راهبرد تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی (افسران رابط) و تعاملات دو و چندجانبه		
۱۲	راهبرد اقدامات دیپلماتیک		
۱۲	ارتقاء نقش جمهوری اسلامی ایران از طریق حضور فعال و مؤثر در مجامع بین‌المللی		
۱۲	تقویت و استقرار شعبه مبارزه با مواد مخدر در پلیس گمرک		تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی)
۱۱	توسعه اقدامات پیشگیرانه و استفاده از مشارکت اجتماعی در حوزه فضای مجازی		
۱۲	افزایش اختیارات دستگاه‌ها و ستاد مبارزه با مواد مخدر		
۱۳	ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر		
۱۲	افزایش ظرفیت مراکز ماده ۱۶ و ۴۲ متناسب با معنادین و محکومان		
۱۲	پالایش و طبقه‌بندی زندانیان مواد مخدر در زندان‌ها		
۱۲	دسترسی پلیس جهت کنترل اطلاعاتی زندانیان مواد مخدری		
۱۰	اصلاح پروتکل‌های درمانی		
۱۱	شناسایی و ضربه به منابع و بنیان‌های مالی شبکه‌های قاچاق		
۱۲	ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی در حوزه محموله‌های ترانزیتی		

نمره	مؤلفه	ابعاد
۱۲	پیگیری راهبرد تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان	
۱۴	تقویت آموزش و اقدامات پیش‌گیرانه و مقابله‌ای در محیط‌های آموزشی	تقویت نیروی انسانی
۱۳	توانمندسازی و تقویت رویکرد حرفه‌ای از طریق ایجاد دانشکده	

۲. یافته‌های کمی

۲-۱. توصیف زمینه‌ای پاسخگویان

جدول ۳- توزیع سنی پاسخگویان

درصد	فراوانی	گزینه‌ها	اطلاعات فردی
۰/۲۱	۲۳	۳۰ تا	سن
۰/۳۹	۴۳	۴۰ تا ۳۱	
۰/۲۸	۳۱	۵۰ تا ۴۱	
۰/۱۲	۲	۵۱ و بیشتر	
۱۰۰/۰	۱۰۹	کل	

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۳ ملاحظه می‌شود که، ۳۹٪ از کارشناسان بین ۳۱ تا ۴۰ سال و ۲۸٪ بین ۴۱ تا ۵۰ سال سن داشته‌اند.

جدول ۴- توزیع فراوانی تحصیلات

درصد	فراوانی	گزینه‌ها	اطلاعات فردی
۰/۰۷	۸	کارشناسی	تحصیلات
۰/۵۹	۶۴	کارشناسی ارشد	
۰/۳۴	۳۷	دکتری	
۱۰۰/۰	۱۰۹	کل	

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود که بیشتر کارشناسان دارای تحصیلات فوق‌لیسانس و دکترا بوده‌اند.

جدول ۵- توزیع فراوانی سابقه شغلی

درصد	فراوانی	گزینه‌ها	اطلاعات فردی
۰/۱۷	۱۹	تا ۱۰ سال	سابقه شغل

اطلاعات فردی	گزینه‌ها	فراوانی	درصد
	۱۱ تا ۲۰ سال	۵۶	۰/۵۱
	۲۱ تا ۳۰	۴۶	۰/۴۲
	کل	۱۰۹	۱۰۰/۰

با این وجود بر اساس اطلاعات جدول شماره ۸ ملاحظه می‌شود که بیش از ۵۰ درصد کارشناسان دارای سابقه شغلی ۱۱ تا ۲۰ سال و ۴۲ درصد از آنها نیز دارای سابقه شغلی ۲۱ تا ۳۰ سال بوده‌اند.

۲-۲. تحلیل چند متغیره

نتایج تحلیل چند متغیره رگرسیون نشان می‌دهد که بعد تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی) با بتای $\beta = ۰/۵۹۹$ ، بعد تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی) با بتای $\beta = ۰/۴۶۷$ ، بعد ساختاری با بتای $\beta = ۰/۴۱۹$ به ترتیب در تبیین جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر سهم معنی‌داری دارند.

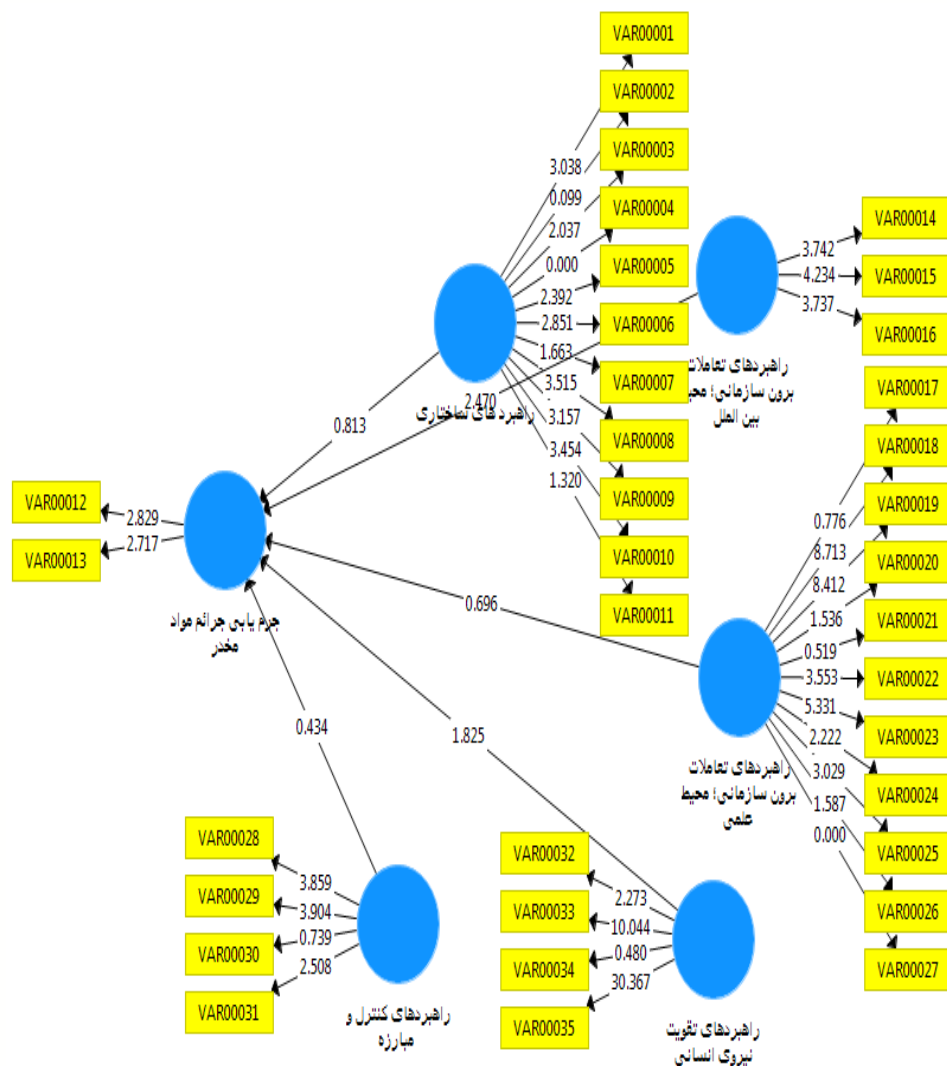
جدول ۶- ضرایب متغیرهای پیش‌بین باقیمانده در شکل رگرسیونی به روش گام‌به‌گام

Sig.	t	ضرایب			ترتیب ورود متغیرهای پیش‌بین در شکل
		استاندارد شده	Std.Error	Beta	
۰/۰۰۰	۷/۲۴۹		۱/۰۰۱	۱۲/۳۶۷	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۲۰/۶۷۴	۰/۴۱۹	۲/۱۱۴	۰/۳۲۹	بعد ساختاری
۰/۰۰۰	۱۸/۷۱۱	۰/۵۹۹	۱/۵۴۱	۰/۴۷۵	بعد تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی)
۰/۰۰۰	۶/۳۶۷	۰/۴۶۷	۱/۱۵۲	۰/۳۹۷	بعد تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی)
۰/۰۰۱	۲/۱۲۵	۰/۱۶۹	۰/۱۲۱	۰/۰۳۴	بعد کنترل و مبارزه (ملی)
۰/۰۲۷	۱/۰۰۹	۰/۱۸۷	۱/۰۱۶	۰/۱۳۰	بعد مربوط به تقویت نیروی انسانی

۳-۲. معادله ساختاری جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر

همچنین برای برآزش مدل و الگوی تحقیق از روش و نرم‌افزار مدل‌سازی (PLS) که به‌عنوان مدل‌یابی معادلات ساختاری PLS نیز شناخته می‌شود استفاده گردید، این نرم‌افزار به ما این امکان را می‌دهد که به پیش‌بینی متغیرهای پنهان درون‌زاد و نیز تست روابط موجود بین متغیرهای پنهان (تحلیل علی) مورد استفاده قرار می‌گیرد. این الگو، یک تکنیک قوی است که امکان اندازه‌گیری ساختمان داده‌ها را فراهم می‌کند.

با این وجود یافته‌های مدل‌سازی ساختاری نشان می‌دهد که همه متغیرهای پیش‌بین تحقیق به‌عنوان راهبردهای مؤثر در جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیر داشته و مدل تحقیق نیز این تأثیر را به‌خوبی نشان می‌دهد. به نوعی که از بین مدل ساختاری تحقیق، راهبردهای تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی) و راهبردهای تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی) بیش از سایر متغیرهای پیش‌بین در جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیر داشته‌اند.

شکل ۲- مدل نهایی الگوی ساختاری راهبردهای جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر

۳. بحث و نتیجه گیری

۳-۱. نتایج تطبیقی

همان طوری که در بخش پیشینه تحقیق اشاره شد، اهداف این تحقیق در واقع تکمیل کننده نتایج و یافته‌های پژوهش‌هایی است که در طول ده سال گذشته در ایران و سایر کشورها انجام گرفته است. نتایج این تحقیق یافته‌های نجفی علمی و فرامرزی (۱۳۹۷) را تأیید می‌کند که جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته باید با اقدامات فراملی صورت گیرد. ولی در این تحقیق راهبرد لازم در این خصوص ارائه نشده است. هرچند که استفاده از تجارب پلیس‌های موفق جهان به سبب پیچیده بودن و ویژگی‌های خاص آن ضروری به نظر می‌رسد. با این وجود راهکارهای ارائه شده در این تحقیق به‌ویژه تشکیل و ایجاد یک پلیس تخصصی و فنی، تفکیک تحقیقات (پلیس، اجا، سپاه) برای این تحقیق بسیار مفید بوده است.

از سوی دیگر نتایج این تحقیق همسو با یافته‌های مقیمی، صوفی زمرد (۱۳۹۷) است که همچنان در قوانین موضوعه ایران، تعریف مشخصی از جرایم سازمان‌یافته وجود ندارد و قلمرو جرایم سازمان‌یافته در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، ضمن تمرکز بر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ معتقدند به‌رغم توجه محافل حقوقی و جرم‌شناسان به بحث جرایم سازمان‌یافته در سال‌های اخیر و نیز امضا سند پذیرش کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان‌یافته موسوم به پارمو در سال ۲۰۰۰ توسط ایران، نظام تقنینی رویکرد دقیق و منسجمی در قبال تعریف و جرم‌انگاری این دسته از جرایم نداشته است و تاکنون نیز سند الحاق به کنوانسیون را به‌رغم تصویب لایحه در مجلس، فرآیند نهایی تصویب را طی ننموده است.

یافته‌های تحقیق در راستای تحقیقات سیادت و پیرعلی (۱۳۹۵) است که جرایم سازمان‌یافته فراملی و نقش اینترنت در مقابله با آن ضمن بررسی جرایم سازمان‌یافته فراملی معتقدند که این جرایم هم‌زمان با پیشرفت علم و فن‌آوری در عرصه جهانی، با اشکال نوین خودنمایی نموده، به سبب پیچیدگی ساختار گروه‌های مجرمانه، شبکه‌سازی سازمان‌های جهانی و همدستان آنها در فعالیت‌های مشترک در سراسر جهان، تبدیل به پدیده‌ای جدید شده تأثیراتی شگرف بر اقتصاد، سیاست و امنیت و در نهایت کل جامعه ملی و بین‌المللی گذاشته است؛ لذا با نگاهی کارشناسانه به عوامل تأثیرگذار در تسریع روند رشد این پدیده و راهکارهای سازمان‌های مربوطه، به‌ویژه اینترنت در مقابله با آن می‌باشد.

و نیز یافته‌های تحقیق، نتایج قهرمانی افشار و عزیززاده قلیلو (۱۳۹۴) را تأیید می‌کند که تدوین راهبرد مبارزه با جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر از بنیادی‌ترین معضلاتی است که در قرن حاضر جامعه بین‌المللی با آن مواجه شده است و شناسایی مصادیق و ارکان تشکیل‌دهنده جرایم سازمان‌یافته، نهادهای بین‌المللی کنترل‌کننده مواد مخدر و نیز گزارشی از وضعیت مواد مخدر با

هدف ارائه راهکارهای علمی و عملی جهت پیشگیری و کاهش نرخ این‌گونه جرایم را از مهم‌ترین راهکارهای مقابله با قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر عنوان کرده شناخت و تحلیل جرایم سازمان‌یافته و تدوین راهبردهای مناسب برای مقابله با آنها جز در سایه پژوهش‌های علمی میسر نیست و در این زمینه در کشور ایران نیز که با جنبه‌هایی از جرایم سازمان‌یافته به‌ویژه قاچاق مواد مخدر دست‌به‌گریبان است و بهای بسیار زیادی را برای آن پرداخته و می‌پردازد، انجام این‌گونه تحقیقات را امری بسیار حیاتی می‌دانند.

از سوی دیگر می‌توان به یافته‌های زکریایی (۱۳۸۹) اشاره کرد که تأییدی بر نتایج این تحقیق است که در دو دهه گذشته، سازمان‌های جنایی با بهره‌مندی از جهانی‌شدن اقتصاد و تکنولوژی‌های جدید ارتباطی و حمل‌ونقل، به گونه‌ای فزاینده عملیات خود را در فراسوی مرزها مستقر ساخته‌اند. راهبرد آنها استقرار کارکردهای مدیریتی و تولیدی در مناطق کم‌خطر یعنی مناطقی است که این سازمان‌ها در آن از کنترل نسبی بر محیط نهادی برخوردارند؛ آنها در عین حال مناطقی را به‌عنوان بازارهای ترجیحی خود برمی‌گزینند که بیشترین تقاضا در آنها وجود دارد. تا از این راه بتوانند قیمت‌های بالاتری مطالبه کنند.

یافته‌های این تحقیق نتایج لتیسیا پائولی^۱ (۲۰۱۸) را تأیید می‌کند که امروزه قاچاق مواد روان‌گردان در دنیا یکی از مهم‌ترین جرایم سازمان‌یافته است که بر اساس اعلام سازمان ملل عواید مالی ناشی از آن در سال ۲۰۰۵ بالغ بر ۳۲۲ میلیارد دلار بوده که این میزان در سال ۲۰۱۷ به ۴۲۶ تا ۶۵۲ میلیارد دلار در کل دنیا رسیده است. همچنین با اشاره به گزارش یورویل در سال ۲۰۱۷، در خصوص فعالیت تعداد ۵۰۰۰ گروه جرایم سازمان‌یافته در کشورهای اروپایی که بیش از یک‌سوم آنها در زمینه قاچاق مواد مخدر فعال هستند به استفاده از پول ناشی از قاچاق مواد مخدر در سایر جرایم سازمان‌یافته می‌پردازد.

و همچنین یافته‌های این تحقیق تأییدی بر نتایج تحقیق ذوالقدریها (۲۰۱۸) و تیانپراسیت^۲ (۲۰۱۸) است که نیروهای انتظامی برای مقابله با این تهدیدهای فراملی جرم سازمان‌یافته مواد مخدر باید شیوه‌های اطلاعاتی را در دستور کار خود قرار داده‌اند. از سوی دیگر نیروهای انتظامی برای انجام تحقیق، بررسی و جمع‌آوری مدارک جرم و در ادامه تحت پیگرد قرار دادن نفرات اصلی گروه‌های جرایم سازمان‌یافته بسیار دشوار است، به همین منظور در سال ۲۰۰۰ میلادی کنوانسیون سازمان ملل در خصوص مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (UNTOC) مطرح شد. بر اساس این کنوانسیون اقدامات متعددی برای مبارزه با جرایم خشن ارائه شده است. در ماده ۲۰ این کنوانسیون به برخی از تکنیک‌های ویژه تحقیقات در خصوص این جرایم اشاره شده است که

1. Letizia Paoli

2. Tianprasit, Tanatthep

عبارت‌اند از: عملیات حمل و تحویل تحت نظارت، تعقیب و مراقبت الکترونیکی و همچنین عملیات پنهان (پوششی). کشورهای عضو این کنوانسیون موظف هستند تا بستر استفاده از این تکنیک‌ها را در قوانین داخلی خود ایجاد نمایند، اما به دلیل تفسیرهای متفاوت کشورها از این کنوانسیون میزان اثربخشی استفاده از این تکنیک‌ها متفاوت شده است. همچنین ممکن است به کارگیری این تکنیک‌ها در برخی موارد اثرات منفی بر رعایت حقوق بشر داشته باشد.

یافته‌های این تحقیق در راستای نتایج بروس باگلی^۱ (۲۰۱۳) است که باید در مبارزه با جرایم سازمان‌یافته مواد مخدر اقدامات راهبردی را مدنظر قرار داد؛ زیرا با بررسی روندهای اصلی قاچاق مواد مخدر در قرن بیست و یکم و سیر تکاملی قاچاق مواد مخدر و جرایم سازمان‌یافته (شبکه‌های سازمان‌یافته جنایی) در ربع قرن گذشته در قاره آمریکا، همچنین دگرگونی اساسی و یا تطبیق ساختارهای اقتصادی، سیاسی و یا سازمانی کشورهای منطقه در ارتباط با اقتصاد غیرقانونی مواد مخدر، نمی‌توان بدون تدوین راهبرد در این زمینه، این جرایم را کنترل کرد.

۲-۳. نتایج تجربی

۱-۲-۳. ساختار و فرآیند مواد مخدر

نتایج نشان می‌دهد؛ مفاهیم اولیه‌ای که از تحلیل محتوا و مضامین ارائه شده از سوی مصاحبه‌شوندگان حاصل و از طریق کدگذاری ۲۲ گویه باز به‌دست آمده که مهم‌ترین کدهای به‌دست آمده در راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر با نمره ۱۴ مربوط به گویه‌های؛ راهبرد تقویت ساختار پلیس مبارزه با مواد مخدر متناسب با جغرافیای جرم، راهبرد افزایش بودجه عملیاتی و برقراری رابطه بین بودجه و عملکرد، راهبرد اشراف اطلاعاتی با استفاده از سامانه‌های سنجش از راه دور، توسعه شبکه داخلی منابع و مخبرین و ... برای شناسایی نقاط کشت می‌باشد.

۲-۲-۳. تعاملات برون‌سازمانی (بین‌المللی)

نتایج نشان می‌دهد؛ مفاهیم اولیه‌ای که از تحلیل محتوا و مضامین ارائه شده از سوی مصاحبه‌شوندگان حاصل و از طریق کدگذاری ۲۲ گویه باز به‌دست آمده که مهم‌ترین کدهای به‌دست آمده در راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر با نمره ۱۲ مربوط به گویه‌های؛ راهبرد تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی (افسران رابط) و همکاری و تعاملات دو و چندجانبه، راهبرد ارتقاء اثربخش نمودن و مبارزه حقیقی با مواد مخدر و برجسته سازی اقدامات و نقش جمهوری اسلامی ایران از طریق حضور فعال و مؤثر در مجامع بین‌المللی، راهبرد اقدامات دیپلماتیک در

1. Bruce Bugly

کنترل تجارت و ترانزیت بین‌المللی پیش‌سازها طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی برای شناسایی و انهدام لابراتوارهای تولید مواد روان‌گردان می‌باشد.

۳-۲-۳. تعاملات برون‌سازمانی (محیط ملی)

نتایج نشان می‌دهد؛ مفاهیم اولیه‌ای که از تحلیل محتوا و مضامین ارائه‌شده از سوی مصاحبه‌شوندگان حاصل و از طریق کدگذاری ۲۲ گویه باز به‌دست آمده که مهم‌ترین کدهای به‌دست آمده در راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر با نمره ۱۳ مربوط به گویه‌های؛ راهبرد ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر با اولویت مناطق جرم خیز در دادگاه انقلاب اسلامی می‌باشد.

۳-۲-۴. کنترل و مبارزه (ملی)

نتایج نشان می‌دهد؛ مفاهیم اولیه‌ای که از تحلیل محتوا و مضامین ارائه‌شده از سوی مصاحبه‌شوندگان حاصل و از طریق کدگذاری ۲۲ گویه باز به‌دست آمده که مهم‌ترین کدهای به‌دست آمده در راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر با نمره ۱۲ مربوط به گویه‌های؛ راهبرد ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی در حوزه محموله‌های ترانزیتی از طریق دستگاه‌های مربوطه و پلیس مبارزه با جرائم اقتصادی و راهبرد پیگیری راهبرد تغییر رویکرد مدیریت پلیس مبارزه با مواد مخدر به دانش‌بنیان، فناورانه، هوشمند و ابزارها مبتنی بر ساختار شبکه‌ای (سایبرنتیک) می‌باشد.

۳-۲-۵. تقویت نیروی انسانی

نتایج نشان می‌دهد؛ مفاهیم اولیه‌ای که از تحلیل محتوا و مضامین ارائه‌شده از سوی مصاحبه‌شوندگان حاصل و از طریق کدگذاری ۲۲ گویه باز به‌دست آمده که مهم‌ترین کدهای به‌دست آمده در راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر با نمره ۱۴ مربوط به گویه؛ تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای در محیط‌های آموزشی، کار و محلات آلوده به‌منظور کاهش ورودی افراد (جوانان و نخبگان) به دایره اعتیاد با استفاده از ظرفیت مردم، بسیج و دستگاه‌های ذی‌ربط می‌باشد.

پیشنهادها

بر اساس یافته‌های ابعاد و مؤلفه‌های پنج راهبرد مشخص جرم‌یابی جرایم سازمان در مبارزه با مواد مخدر که مهم‌ترین نتایج آن شامل؛ تقویت ساختار پلیس، افزایش بودجه عملیاتی، اشراف اطلاعاتی، هوشمند سازی^۱ و سنجش‌ازدور^۲، تقویت دیپلماسی پلیسی و مرزی، طرح‌ریزی عملیات‌های برون‌مرزی، ایجاد مجتمع‌های ویژه قضائی مبارزه با مواد مخدر، ارتقاء اثربخشی اقدامات نظارتی و کنترلی، تقویت آموزش و اقدامات پیشگیرانه و... می‌توان پیشنهاد نمود.

-
1. make smart
 2. Remote sensing

منابع

- اعرابی، سیدمحمد؛ صالحی، مسلم. (۱۳۸۷). تکنیک‌ها و مدل‌های ارزیابی استراتژی و نتایج آنها. ویژه‌نامه مدیریت استراتژیک شهری، (۳)، ۳۵-۱۸.
- <http://ensani.ir/fa/article/255347>
- انصاری، ولی‌الله. (۱۳۹۱). کشف علمی جرایم. سمت.
- آرمسترانگ، مایکل. (۱۳۹۰). مدیریت استراتژیک منابع انسانی. ترجمه دکتر محمد اعرابی. چاپ دوم. دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- برادران شرکا، حمیدرضا. (۱۳۸۶). تفکر استراتژیک یا برنامه‌ریزی استراتژیک. مرکز تحقیقات استراتژیک. مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- بلانکت، دیوید. (۲۰۰۶). استراتژی قرن ۲۱ برای مقابله با جرائم سازمان یافته. نشر دادگستر.
- بیابانی، غلامحسین؛ عصار، محمدتقی. (۱۳۸۸). جرائم فراملی سازمان یافته و تشکیلاتی. ناشر پلیس مبارزه با مواد مخدر.
- جاویدی کرمانی نژاد، مهری؛ امینی، محمدتقی. (۱۳۹۵). طراحی و توسعه الگوی تعاملی تغییرات محیطی با کنترل استراتژیک بر اساس مدل کنترل استراتژیک لورانز. پژوهش‌های مدیریت راهبردی، ۲۲(۶۳)، ۱۵۸-۱۳۳.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=308987>
- جلس، ریچارد؛ ج-واین، آن. لی. (۱۳۸۰). گونه‌های مختلف جرم. ترجمه محسن رضایی محمودآبادی. دانش انتظامی، ۳(۳)، ۱۴۲-۱.
- <https://www.magiran.com/paper/982315>
- حاجیانی، ابراهیم. (۱۳۸۴). جرایم سازمان یافته، مفهوم، مدل‌ها و تأثیرات آن بر ثبات سیاسی. مطالعات راهبردی، ۸(۲۹)، ۴۸۷-۵۱۲.
- <http://ensani.ir/fa/article/120511/>
- رستم پور، پویا؛ سبزواری نژاد، حجت. (۱۳۹۵). روش‌های تحقیقاتی ویژه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی. کارآگاه، ۱۱(۳۸)، ۷۶-۶۴.
- http://journals.police.ir/article_10733.html
- زکریایی، محمدعلی. (۱۳۹۰). درآمدی بر اقتصاد و تجارت مواد مخدر. (مجموعه مقالات). کمیته مبارزه با مواد مخدر مجمع تشخیص مصلحت نظام. نشر جامعه و فرهنگ.
- سیادت، سعیده؛ پیرعلی، علیرضا. (۱۳۹۵). جرایم سازمان یافته فراملی و نقش اینترنت در مقابله با آن. مطالعات بین‌المللی پلیس، ۶(۲۵)، ۱۴۰-۱۳۰.
- http://journals.police.ir/article_19565.html
- قهرمانی افشار، نیوشا؛ عزیززاده قلیلو، سعیده. (۱۳۹۴). بررسی جرایم سازمان یافته با تأکید بر قاچاق مواد مخدر و راهکارهای پیشگیرانه آن. سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۲(۷)، ۱۵۰-۱۲۳.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1109652/>
- کیوان پور، محمدرضا؛ پور ابراهیمی، مصطفی. (۱۳۸۸). تحلیل رایانه‌ای جرم با بهره‌گیری از APA از روش‌های هوش مصنوعی و داده کاوی کشف پیش‌دستانه جرم. کارآگاه، ۲(۷)، ۱۱۷-۹۸.
- http://det.jrl.police.ir/article_10614.html

- بیابانی، غلامحسین. (۱۳۸۷). گزارش‌ها و تحلیل‌های آماری پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا. کارگاه، ۶۸-۱۰۰، (۵)۲.

http://det.jrl.police.ir/article_10569_10290221c872db3dc4f80843966c61ca.pdf

- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۳). حقوق جزای اختصاصی. چاپ اول. مجد.
- لایمن، میشل دی- پاتر، گری دلبیو. (۱۳۸۱). جرایم سازمان‌یافته. ترجمه عباس فرد قاسمی. جلد اول. آموزش ناجا.

- لورنژ، پیترو؛ اف اسکات، مایکل؛ گوشل، سومانترا. (۱۳۹۰). کنترل استراتژیک. ترجمه اعرابی، محمد. دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

- مالوری، استیون ال. (۱۳۹۲). شناختی بر جرایم سازمان‌یافته. ترجمه نقی بختیاری و رسول نجار. دانشگاه علوم انتظامی امین.

- مظلومان، رضا. (۱۳۵۵). جرم‌شناسی. جلد دوم. دانشگاه شهید بهشتی.
- معظمی، شهلا. (۱۳۸۷). جرم سازمان‌یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن. چاپ دوم. دادگستر.
- میرمحمد صادقی، حسین. (۱۳۷۹). شست و شوی اموال کثیف ناشی از جرم. مجموعه مقالات همایش بین‌المللی علمی- کاربردی جنبه‌های مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر. جلد اول.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین؛ حبیب‌زاده، محمدجعفر؛ شمس‌ناتری، محمدابراهیم. (۱۳۷۹). جرم سازمان‌یافته در جرم‌شناسی و حقوق جزا. مدرس، ۴(۱۷)، ۷۳-۵۳.

<http://ensani.ir/fa/article/233659/>

- نجفی علمی، مرتضی؛ فرامرزی، حسن. (۱۳۹۷). مطالعه تطبیقی جرم‌یابی جرایم سازمان‌یافته در پلیس ایران و آلمان. کارآگاه، ۴۵(۴۵)، ۲۵-۷.

<https://elmnet.ir/Article/2144285-63531/>

- یوتسناک، پیترو. (۱۳۹۴). پلیس و جرائم سازمان‌یافته (اجرای راهبرد اطلاعاتی). ترجمه حمید نیکو. دانشگاه علوم انتظامی امین.

- Bagley, B. (2013). The evolution of drug trafficking and organized crime in Latin America. *Sociología, problemas e prácticas*, (71), 99-123.

<https://miami.pure.elsevier.com/en/publications/the-evolution-of-drug-trafficking-and-organized-crime-in-latin-am>

- De Forest, P. R., & DeForest, P. R. (1983). *Forensic science: an introduction to criminalistics*. McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.

- Bichler, G., Malm, A., & Cooper, T. (2017). Drug supply networks: a systematic review of the organizational structure of illicit drug trade. *Crime Science*, 6(1), 1-23.

<https://www.researchgate.net/publication/312609021/>

- How illegal drugs sustain organised crime in the eueuropean Union Agency for Law Enforcement. *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol)*. (2017), 16 – 1.

https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/business_fundamentals_how_illegal_drugs_sustain_organised_crime_in_europe.pdf

- Kirk, P. L. (1963). The ontogeny of criminalistics. *J. Crim. L. Criminology & Police Sci.*, 54, 235.

<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5166&context=jclc>

- Kleemans R, Edward & Poot, christianne J.de. (2015). Criminal Creers in organized crime and Social Opportunity Structure, *European Journal of Criminology*, 5(1), 69-98.

<https://www.academia.edu/21006439/>

- Locard, E. (1928). *Dust and its analysis: an aid to criminal investigation*. The Police Journal, 1(2), 177-192.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/>
- Locard, E. (1930). *The analysis of dust traces*. Am. J. Police Sci., 1, 276.
- Osterburg, J. W. (1968). *The crime laboratory: Case studies of scientific criminal investigation*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Pruss, S. B. (2014). The German Medias Portrayal of Ethnic Organised Crime and Its Implications. *The European Review of Organised Crime*, 1(2), 97-118.
<https://standinggroups.ecpr.eu/sgoc/the-german-medias-portrayal-of-ethnic-organised-crime-and-its-implications/>
- Rawlinson, P. (1998). Mafia, media and myth: Representations of Russian organised crime. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 37(4), 346-358.
<https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/>
- Saferstein, R. (2007). *Criminalistics: An introduction to forensic science (p. 73)*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Schneider, S. (2013). Sociologia, Problemas e Práticas. *Sociologia, Problemas e Práticas*, (71), 125-143.
<https://journals.openedition.org/spp/1028>
- Cornell, S. E. (2006, February). The narcotics threat in greater Central Asia: from crime-terror nexus to state infiltration?. In *China and Eurasia Forum Quarterly* (Vol. 4, No. 1, pp. 37-67).
https://isdpc.org/content/uploads/images/stories/isdpc-main-pdf/2006_cornell_the-narcotics-threat-in-greater-central-asia.pdf